

Voorwoord.

Voor u ligt het rapport wat wij opgesteld hebben naar aanleiding van ons werkbezoek naar Gobabis, Namibië. Voor ons was dit een unieke kans om naast het geven van praktijkgerichte instructie, kennis te maken met een andere cultuur en samenleving. Ondanks de korte verblijfsduur heeft dit bezoek grote indruk bij ons achtergelaten. Vooral de grote verschillen tussen rijk en arm en de wijze waarop deze mensen trachten te overleven is bij ons bijgebleven.

Terugblikkend kunnen we stellen dat Namibië ons hart gestolen heeft en dat we zeker terug willen komen om aan dit project een structureel vervolg te geven.

Wij wensen u veel leesplezier toe.

Bowe Bottinga & Jillard Faber
Ambulanceverpleegkundigen
Kijlstra ambulancegroep Fryslân

De beide instructeurs met de verpleegkundigen en chauffeurs van het state hospital

Inhoudsopgave

Inleiding 4

Spoeðeisende medische zorg van Gobabis:

Het State Hospital 4

Het Private Hospital 7

De brandweer van Gobabis 8

Alarmering van de diverse hulpverleningsinstanties 8

Medische hulpverlening ter plaatse 8

Ontplooiëde trainingsactiviteiten 9

Overdracht ambulance 11

Conclusie en aanbevelingen 12

Bijlage

Inleiding

In het kader van het 75 jarig jubileum van Kijlstra ambulance groep Fryslân heeft de directie besloten om een ambulance te schenken aan de gemeente Smallingerland met als doel deze te gebruiken voor haar zustergemeente in Gobabis, Namibië.

Om deze ambulance te introduceren bij de lokale gebruikers hebben wij, Jillard Faber en Bowe Bottinga, besloten om een aanvullend trainingsprogramma te schrijven.

Het programma werd aangeboden aan Albert Scheffer, gemeentefunctionaris van Smallingerland. Deze was enthousiast over de plannen dus kon er begonnen worden met de voorbereidingen. Door allebei twee weken vakantie op te nemen, konden we het project verwezenlijken.

Dankzij een groot aantal sponsors die specifieke ambulancematerialen hebben geschonken, kon de ambulance compleet ingericht verscheept worden.

In Gobabis zijn we twee weken bezig geweest om de spoedeisende medische zorg in kaart te brengen en les te geven aan de verschillende plaatselijke ambulancemedewerkers.

Van te voren is ons verteld dat er tussen de beide vriendschapsgemeenten een aantal afspraken gemaakt zijn. De ambulance zal gestald worden bij de gemeentelijke brandweer die tevens verantwoordelijk is voor het onderhoud., de bemanning bestaat uit een chauffeur van de vrijwillige brandweer en een verpleegkundige van het state hospital.

Spoeisende medische zorg van Gobabis

Het State Hospital.

Het state hospital bevindt zich in het centrum van Gobabis en heeft een regionale functie. Het is het enige staatsziekenhuis van de provincie Omaheka. Op strategische plekken in de provincie is een aantal healthcentra gesitueerd. Deze centra screenen de patiënten en verwijzen eventueel door naar Gobabis.

De spoedeisende medische zorg van het staatshospitaal bestaat uit een afdeling spoedeisende hulp met drie bedden, inclusief een traumakamer voor de opvang van zwaargewonden. Daarnaast is er een operatiekamer, een röntgenafdeling en een drietal ambulances.

Verder is er bewakingsapparatuur, een anesthesietoestel, zuurstofvoorzieningen en een crashkar. Deze apparatuur is gemiddeld meer dan twintig jaar oud.

De afdeling spoedeisende hulp

De bemensing van de afdeling spoedeisende hulp vindt op aanvraag plaats. Er wordt ad hoc een arts en een verpleegkundige of verpleeghulp van een afdeling gehaald. De artsen zijn allemaal opgeleid volgens de richtlijnen van het Advanced Trauma Life Support (ATLS). Deze richtlijnen voor het onderzoeken en behandelen van slachtoffers, wordt later verder uitgelegd. De verpleegkundigen hebben echter geen aanvullende opleidingen gevolgd.

A white Toyota ambulance is parked in a garage. The word 'AMBULANCE' is written in yellow on the front hood and in red on the roof sign. The license plate is green with white text 'GRN 27270'. A man in a tan uniform stands to the right of the vehicle. The background shows a window with a grid pattern and some equipment.

Het ziekenhuis heeft de beschikking over drie ambulancevoertuigen; twee 'gewone' ambulances en een vierwiel aangedreven exemplaar. Ze worden voornamelijk ingezet voor het transport tussen de health centra en het ziekenhuis van Gobabis en het interklinisch transport richting Windhoek.

De bemanning bestaat uit een chauffeur en een verpleegkundige. De ambulancechauffeur beschikt alleen over een rijbewijs en heeft geen enkele (para)medische opleiding gevolgd. De verpleegkundige is doorgaans

Doordat de verpleegkundigen geen aanvullende training hebben gevolgd voelen ze zich ongemakkelijk en angstig als ze mee moeten met de ambulance.

A map of Namibia with its regional boundaries outlined. The regions are Kunene (yellow), Erongo (white), Otjozondjupa (white), Karas (white), Hardap (white), Khomas (white), Omaheke (yellow), and Kavango (orange). Neighboring countries are labeled: Angola to the north, Zambia to the northeast, Botswana to the east, and South Africa to the south. Major rivers are shown in blue: Kunene River, Okavango River, Orange River, and Caprivi. The Atlantic Ocean is to the west. A large black arrow points from the right edge of the map towards the center-right, specifically pointing at the border between the Kunene and Erongo regions.

Het Private Hospital

Het privat hospital ligt in het centrum van Gobabis. Hier worden alleen patiënten behandeld die beschikken over een aanvullende ziektekostenverzekering. Patiënten met alleen een basisziektekostenverzekering worden behandeld in het state hospital door een arts uit het privat hospital.

De inrichting en bemensing van het private hospital is vergelijkbaar met een algemeen ziekenhuis in Nederland. Alle apparatuur is up-to-date en men beschikt over voldoende disposable materiaal.

Alle aanwezige artsen zijn opgeleid volgens de eerder genoemde ATLS en de verpleegkundigen hebben een aanvullende opleiding gevolgd.

Het private hospital beschikt niet over een eigen ambulance. Voor interklinisch transport zijn ze aangewezen op de ambulance van het state hospital. Ook wordt er af en toe gebruikt gemaakt van een particuliere ambulanceonderneming uit Windhoek (de hoofdstad van Namibië). Deze beschikt onder andere over volledig uitgeruste ambulances, helikopters en vliegtuigen.

De operatiekamer van de private kliniek

De brandweer van Gobabis.

De brandweer van Gobabis bestaat geheel uit vrijwilligers. De commandant heeft de gevorderde leeftijd van 90 jaar en is nog volop actief binnen het korps.

Als gevolg van de vriendschapsrelatie tussen de twee gemeenten zijn er in het verleden twee brandweerauto's geschonken. Daarnaast heeft men nog de beschikking over een zestig jaar oude Bedford brandweerauto die op de nominatie staat om gerestaureerd te worden.

In eigen beheer heeft men een hulpverleningsbusje samengesteld met daarin wat redgereedschap en een brancard waarop zonodig een verkeersslachtoffer op vervoerd kan worden. Door het ontbreken van kennis, materiaal en ruimte wordt tijdens dit transport aan de patiënt geen medische hulp verleend.

Elke maandagavond komen alle vrijwilligers op de brandweerkazerne bij elkaar om onderhoud te plegen en te oefenen.

De bestaande brandweerauto's zijn tot op heden niet uitgerust met zend- en ontvangstapparatuur. De privé gsm is de enige mogelijkheid om te communiceren. Erg betrouwbaar is dit overigens niet want provincie Omaheka beschikt nog niet over een volledig dekkend netwerk.

Geen van de brandweervrijwilligers heeft een geldig EHBO diploma. Er gaan stemmen op om twee vrijwilligers naar Windhoek te sturen voor een EMT opleiding (Emergency Medical Technician). De bedoeling is dat deze mensen medio 2007 naar deze cursus gaan. Er zijn echter geen garanties geboden.

Alarmering van de diverse hulpverleningsinstanties

Men kent in Namibië geen algemeen alarmnummer. Hierdoor is de alarmering versnipperd. De alarmering van de brandweer komt meestal binnen via een politieagent die een gsm-nummer belt van de brandweer. De brandweer activeert met diezelfde gsm de brandweersirenes die op strategische plekken in Gobabis zijn geplaatst. Dit is het sein voor alle brandweervrijwilligers om zich naar de kazerne te spoeden. Alle brandweervrijwilligers zijn voorzien van een privé-mobieltje zodat onderling contact mogelijk is.

Indien men alleen een ambulance nodig heeft voor interklinisch transport wordt rechtstreeks contact opgenomen met het State Hospital. Ook komt het voor dat bij een ongeval het state hospital gebeld wordt. Zij rukken dan uit met hun eigen ambulance of adviseren de mensen om de gewonde achter in hun pick-up truck te leggen en zelf maar naar het ziekenhuis te komen.

De artsen van de privé-kliniek zijn tot op heden niet betrokken bij de pre-hospitale spoedeisende medische zorg. Door de schenking van de ambulance zal dit zeer waarschijnlijk wel gaan veranderen. De artsen lijken nu bereid te zijn om als begeleider mee te gaan.

Medische hulpverlening ter plaatse.

De medische hulpverlening ter plaatse blijft beperkt tot op BLS niveau (Basic Life Support) en enige EHBO.

Tijdens het transport richting de kliniek worden er door kennis- en materiaalgebrek weinig tot geen medische activiteiten verricht.

Ontplooide trainingsactiviteiten.

Nadat er gesproken was met alle betrokkenen van de spoedeisende medische zorg, is het bestaande opleidingsplan herschreven en geïmplementeerd.

Er werden vier trainingsdagen gegeven aan alle verpleegkundigen en ambulancechauffeurs van het State Hospital en de vrijwilligers van de brandweer.

Ondanks het feit dat de meegestuurde materialen nog niet beschikbaar waren, was de respons van deze dagen overweldigend. Voor alle betrokkenen was het de eerste keer, dat er stilgestaan werd bij de aspecten rondom de ambulancezorg. Kern van de lessen was de uitleg van het PHTLS-principe, een Amerikaanse doctrine ontwikkeld in de jaren zestig en sindsdien een wereldwijde gouden standaard voor zowel de pre-klinische alsmede de klinische zorg.

De PHTLS bevat een aantal gouden richtlijnen:

- Threat first what kills first: Aan de hand van de ABCD methodiek wordt een patiënt op volgorde van prioriteit onderzocht.
  - Airway: Heeft de patiënt een vrije luchtweg. M.a.w. bereikt de buitenlucht de luchtpijp.
  - Breathing: Heeft de patiënt een goede gasuitwisseling in de longen. M.a.w. bereikt de lucht de longblaasjes?
  - Circulation: Heeft de patiënt voldoende hartfunctie en bijbehorende bloeddruk.
  - Disability: Wat is de neurologische toestand van de patiënt.
- Kinematics of trauma: Trauma staat gelijk aan energieoverdracht. Indien de vrijgekomen energie sterker is dan het menselijke weefsel, dan zal dit weefsel schade oplopen (kneuzing, scheuren, breken) Indien men bedacht is op de vrijgekomen energie kan men mogelijke verborgen letsels sneller opsporen en de therapie hierop toepassen.
- Golden Hour: Een traumapatiënt moet feitelijk binnen 1 uur definitieve zorg krijgen.
- Het KISS principe: Keep it Stupid Simple. M.a.w. gebruik gezond verstand en doe niet moeilijker dan het al is.
- Do no further harm: Wees bedacht op beschadigingen van de wervelkolom. Beschadigd zenuwweefsel herteld zeer moeizaam tot nooit. Zenuwuitval leidt tot grote immobiliteit bij de patiënt.

Ook werd de eigen veiligheid van de hulpverleners bij een ongeval belicht. De veiligheidsonderwerpen varieerden van bescherming tegen bloed en slijm tot het positioneren van het ambulancevoertuig en hoe er gehandeld dient te worden bij de dreiging van geweld.

Gedurende vier dagen werd aan de hand van een power-point presentatie uitleg gegeven over de bovenstaande onderwerpen waarbij zoveel mogelijk relaties gelegd werden met de dagelijkse praktijk. Mede door de praktijkgerichte uitleg waren er veel 'eye-openers' voor de cursisten.

De behoefte aan scholing is erg groot. We kregen dan ook vaak de vraag, van zowel artsen als verpleegkundigen, of we niet wat langer konden blijven zodat er meer getraind kan worden. De inbreng en bereidheid tot leren, was boven verwachting groot.

Dezelfde cursus is tevens gegeven aan de leden van de vrijwillige brandweer. Deze groep van vrijwilligers was ook erg enthousiast en leergierig. Ondanks het gemis van medische kennis, konden wij ze door middel van de presentatie, oefeningen en praktijkgerichte voorbeelden prima scholen. Aan het eind van de cursus waren zij in staat om basis-levensreddende handelingen te verrichten. Behalve deze scholing werd er tekst en uitleg gegeven over het gebruik van de ambulance zodat deze optimaal ingezet zou kunnen worden.

Instructeur Bowe Bottinga tijdens het lesgeven.

Overdracht ambulance

Na een aantal spannende dagen kwam op de laatste werkdag de container aan met daarin al het geschonken materiaal voor de inrichting van de ambulance. Snel en vakkundig werd de ambulance ingericht waarna hij officieel overgedragen kon worden aan de burgemeester van de gemeente Gobabis.

Bowe Bottinga en Jillard Faber overhandigen de ambulancesleutels aan de burgemeester van Gobabis

Conclusie

Na vele gesprekken gevoerd te hebben met o.a. de directeur van het State Hospital (Dr. Eganzi), het hoofd gemeentelijke gezondheidszorg (Hr. Lukhof), de brandweercommandant van de vrijwillige brandweer van Gobabis (Hr. Harteveld) en artsen van de private kliniek (Dr. Louw en Dr. Nel), kwamen we erachter dat de ambulance niet, zoals ons vooraf verteld was, bemand zou worden door een verpleegkundige van het state hospital.

Er is vanuit de gemeente (Hr. Lukhof en Hr. Harteveld) onvoldoende vertrouwen in het state hospital om tot een goede samenwerking te komen. Ook ligt de brandweerkazerne en het state hospital nogal ver uit elkaar zodat er veel tijd verloren gaat bij het rijden naar het state hospital en het opzoeken van een verpleegkundige. Er is geen vaste verpleegkundige die mee gaat. Deze wordt ad hoc uitgezocht door het dienstdoende hoofd.

Er zijn mondelinge afspraken gemaakt met de artsen van de private kliniek. Bij een melding zal een arts geleverd worden, die deskundige medische zorg kan bieden.

De ambulance zal met name ingezet worden voor ongevallen. Het maakt daarbij niet uit of een patiënt verzekerd is of niet. Er zal altijd gestart worden met behandelen. Dit was met name voor ons een belangrijk punt. De ambulance is geschonken aan de gemeente dus iedere inwoner van Gobabis, arm of rijk, zwart of blank, heeft recht op zorg.

De patiënt zal afhankelijk van een eventuele verzekering opgenomen worden in het privat hospital of het state hospital. Achteraf zal getracht worden de gemaakte kosten ergens te verhalen.

Alle betrokken cursisten waren zeer enthousiast over ons aangeboden lesprogramma. Vooral de praktijkgerichte vorm van de lessen sprak tot de verbeelding en konden direct in de dagelijkse praktijk toegepast worden.

Doordat de 'verkenningfase' veel meer tijd heeft gekost dan van te voren ingeschat was en het feit dat de materialencontainer veel te laat arriveerde, hadden we beperkt tijd om daadwerkelijke lessen te geven. Desondanks hebben we op dit moment een goed beeld van de spoedeisende geneeskundige zorg in- en rondom Gobabis.

Aanbevelingen

Het is ons doel om de gemeentelijke ambulancedienst van Gobabis structureel te ondersteunen, met name op het gebied van opleiding en training.

Om dit doel te verwezenlijken gaat onze gedachte uit naar het selecteren van een viertal enthousiaste ambulancemedewerkers in Gobabis die we een intensieve train-de-trainer cursus willen aanbieden om zodoende voldoende kennis en continuïteit over te brengen. De train-de-trainer cursus is een belangrijk onderdeel in ontwikkelingswerk.

Om dit doel te bereiken vinden wij het noodzakelijk om eind dit jaar (2006) met twee personen voor dertien dagen terug te keren en volgens onderstaand schema les te geven. Dit schema is mede gebaseerd op het feit dat de vrijwillige brandweer alleen op de zaterdag beschikbaar is voor training. Om toch voldoende kennis en training aan te kunnen bieden, pleiten wij voor twee zaterdagen.

De benodigde lesmaterialen zijn voor het overgrote deel al aanwezig. Alleen een laptop met beamer dienen vanuit Nederland meegenomen te worden.

Vooraf zal met Dr Eganzi geneesheer directeur state hospital) en Hr Hartevelt (hoofdbrandweer) contact opgenomen worden om er voor te zorgen dat de cursisten van de lessen op de hoogte zijn.

Wij zullen dan alvast het lesprogramma opsturen zodat een ieder zich kan voorbereiden. Het lesmateriaal (boeken etc) is aanwezig bij zowel de brandweer als het state hospital. Wij hebben deze achtergelaten na de lessen.

Donderdag	Aankomst
Vrijdag	Lessen en middelen voorbereiden cq afstemmen. Werkbezoeken afleggen.
Zaterdag	Lesgeven brandweer
Zondag	Rust
Maandag	Lesgeven state hospital + private hospital
Dinsdag	Lesgeven state hospital + private hospital
Woensdag	Lesgeven state hospital + private hospital
Donderdag	Train-de-trainer cursus
Vrijdag	Rust
Zaterdag	Lesgeven brandweer
Zondag	Rust
Maandag	Train-de-trainer cursus
Dinsdag	Vertrek

Ambulancebroeders geven les in Afrika

door Aleid Velthuis

DRACHTEN - Helden zijn ze voor de inwoners van het Namibische Gobabis. Zelf denken Jillard Faber en Bowe Bottinga er iets anders over. Twee weken geleden kwamen ze terug van een tweeweekse reis naar Gobabis, waar ze brandweerlieden, artsen en verpleegkundigen wegwijs maakten in het 'moderne' ambulancevervoer. En passant reddden de heren het leven van een man die betrokken was bij een verkeersongeval. „We deden gewoon ons werk”, zegt Faber nuchter.

Ter ere van het 75-jarige bestaan van het bedrijf, schonk Kijlstra Ambulance Groep Fryslân vorig jaar een gebruikte ambulance aan de gemeente Smallingerland, met als bestemming zusterstad Gobabis. Alleen aan een ambulance hebben ze daar niets, dus moesten er ook trainers naar het Namibische stadje. Jillard Faber en Bowe Bottinga zijn beiden werkzaam als ambulanceverpleegkundige én trainer bij Kijlstra. Het besluit om twee weken vakantie op te offeren om de verplegers aldaar te scholen, was al snel genomen.

Bottinga: „We hebben een opleidingsplan geschreven en zijn daarmee naar Albert Scheffer van de gemeente gegaan. Daarnaast zijn we op zoek gegaan naar sponsors om de ambulance in te richten met apparatuur en andere benodigdheden. De ambulance is nu uitgerust een hartmonitor, bloeddrukmeter en brandwondenpakket. Ook hebben we allerlei materialen gekregen voor de twee ziekenhuizen daar.” Na de voorbereidingen werden de ambulancebus en toebehoren apart verscheept naar Walvisbaai. Een stad aan de kust van Namibië, ruim zes-

Jillard Faber en Bowe Bottinga overhandigen de sleutels van de ambulance aan een vertegenwoordiger van de brandweer van Gobabis.

honderd kilometer ten westen van Gobabis. Vier weken geleden reisden Faber en Bottinga de ziekenwagen achterna.

Bij aankomst in Gobabis maakte het tweetal direct kennis met de onaangename kant van het arme Afrikaanse land. Faber: „De ambulance was al vernield. De ruitenwissers waren stuk en de zwaailichten gestolen. Ook mankeerde er iets aan de assen, maar alles kon gelukkig ter plekke verholpen worden.” De harde eis van de gemeente om de ambulance bij de brandweer onder te brengen, bleek terecht.

Inmiddels hebben de brandweerlieden de verantwoording over de wagen. Daar hebben de

twee broeders alle vertrouwen in. „Als er een ongeluk gebeurt, wordt de politie gebeld en die zoekt contact met de brandweer. Dan gaan ze met de ambulance langs het private hospital om een arts op te pikken.”

De beschadiging van de ziekenwagen bleek niet de enige tegenvaller. Bottinga: „Om allerlei bureaucratische redenen wilden ze in Walvisbaai de container met materiaal niet vrijgeven. Uiteindelijk kwam de container tien dagen later dan gepland. Dat betekende niet alleen dat we de ambulance niet in konden richten, maar dat we ook ons opleidingsplan helemaal moesten aanpassen.”

De kennis van spoedeisende hulp lag sowieso op een laag niveau, constateerden de twee. Faber: „Ze functioneren daar ongeveer op het niveau van Nederland in de jaren zestig”. Bottinga: „Overal ter wereld geldt hetzelfde principe, de ABC-methode die staat voor Airway, Breathing, Circulation. Daar hadden ze in Gobabis nog nooit van gehoord. We hebben les gegeven aan alle gebruikers van de ambulance en daarvoor waren ze ons erg dankbaar”.

Een ander die de heren ongetwijfeld erg dankbaar is, is de man die tijdens het bezoek van Faber en Bottinga betrokken was bij een verkeersongeval.

Faber: „Tijdens een rit op de laatste dag stonden er allemaal mensen op straat. Er was een aanrijding geweest en het slachtoffer stikte in zijn eigen bloed. Een van de verplegers wist precies wat hij moest doen. Was het eerder gebeurd, dan was deze man overleden. Nu konden we hem met de apparatuur uit de ambulance helpen. Er is in ieder geval al één leven gered dankzij de nieuwe ambulance.”

Bottinga en Faber willen dolgraag een structureel vervolg aan de training geven. Ze maken een presentatie en rapport voor het nieuwe college en hopen dat de wethouders wat zien in hun plannen.